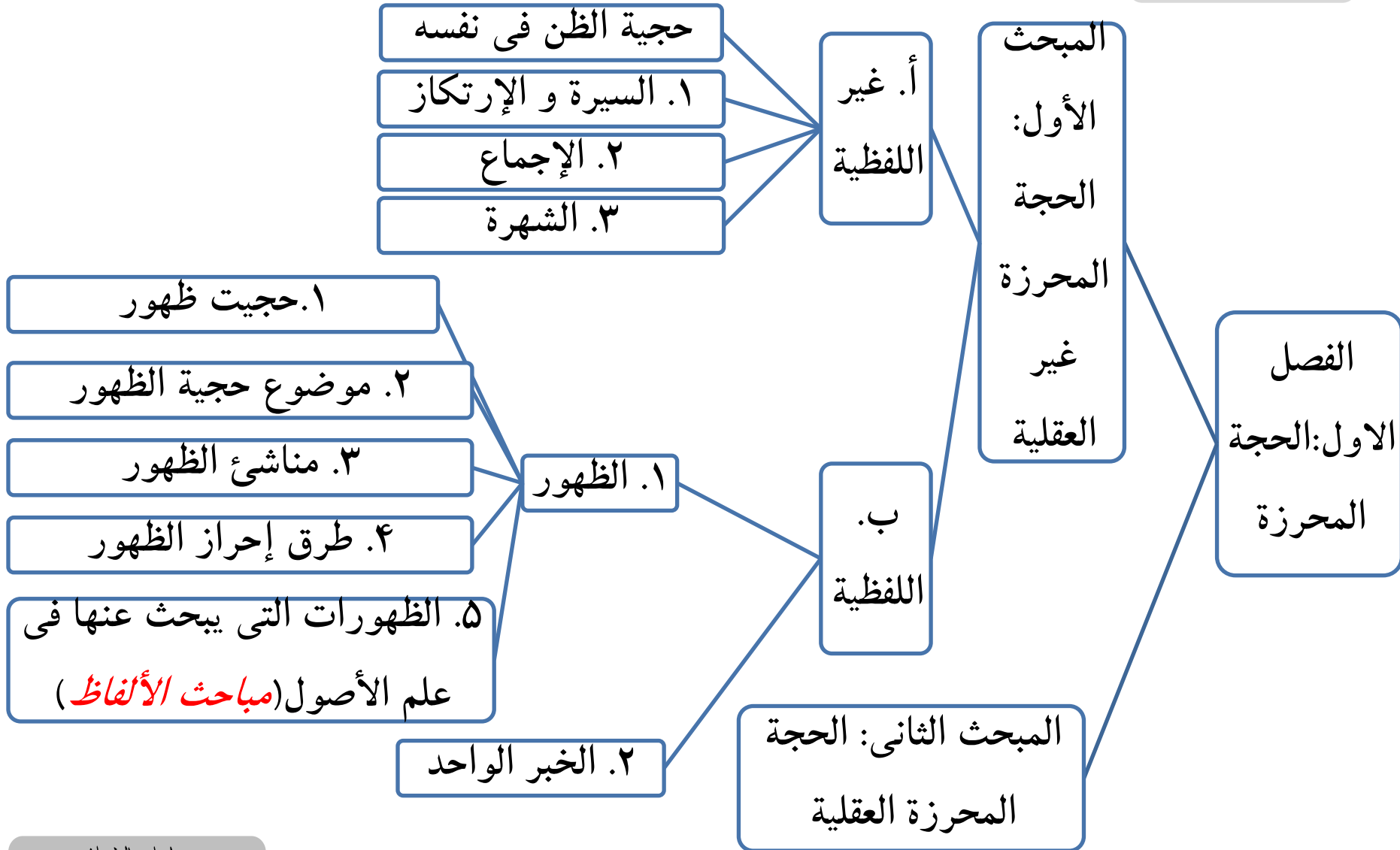

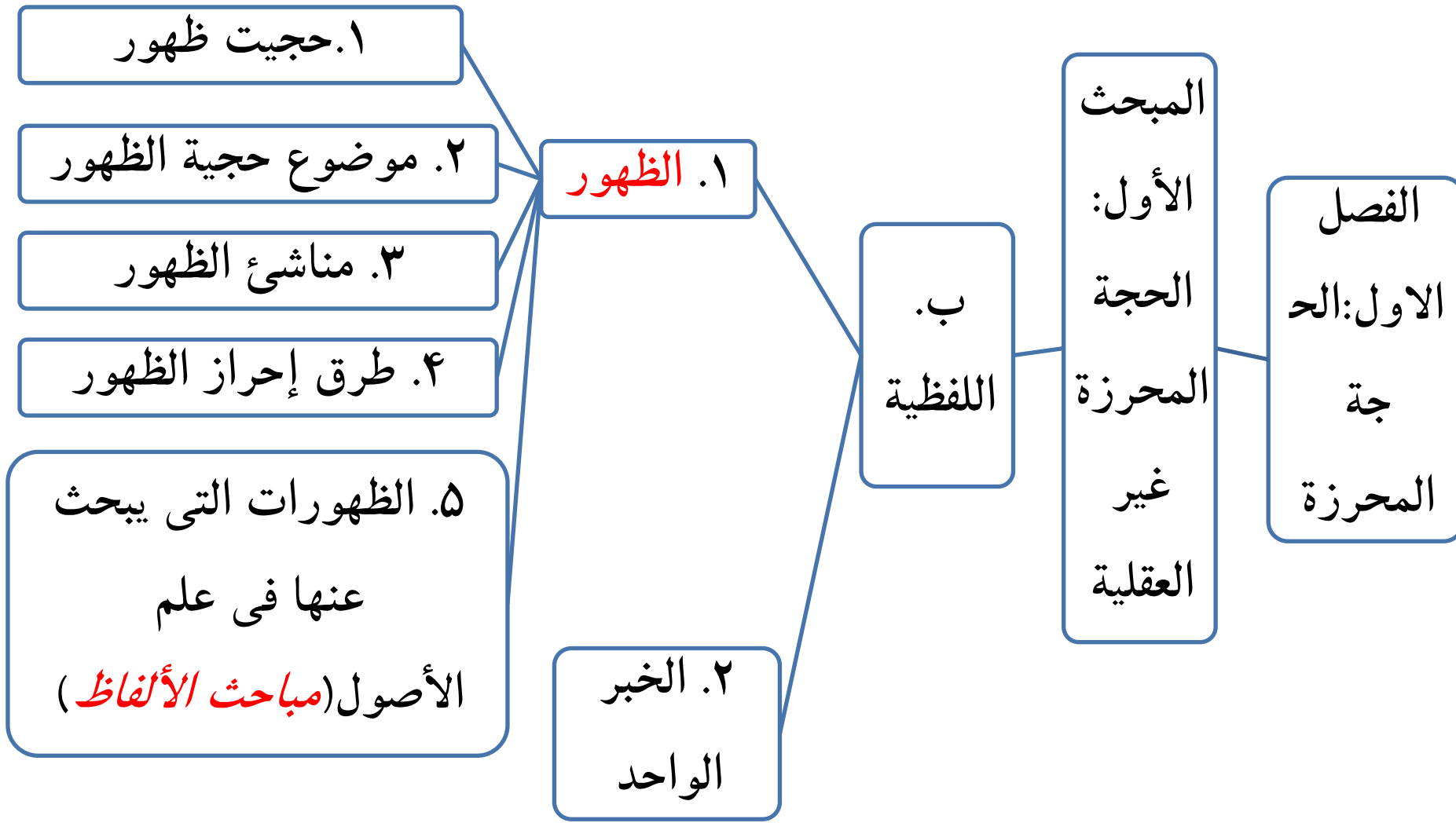
علم أصول الفقه

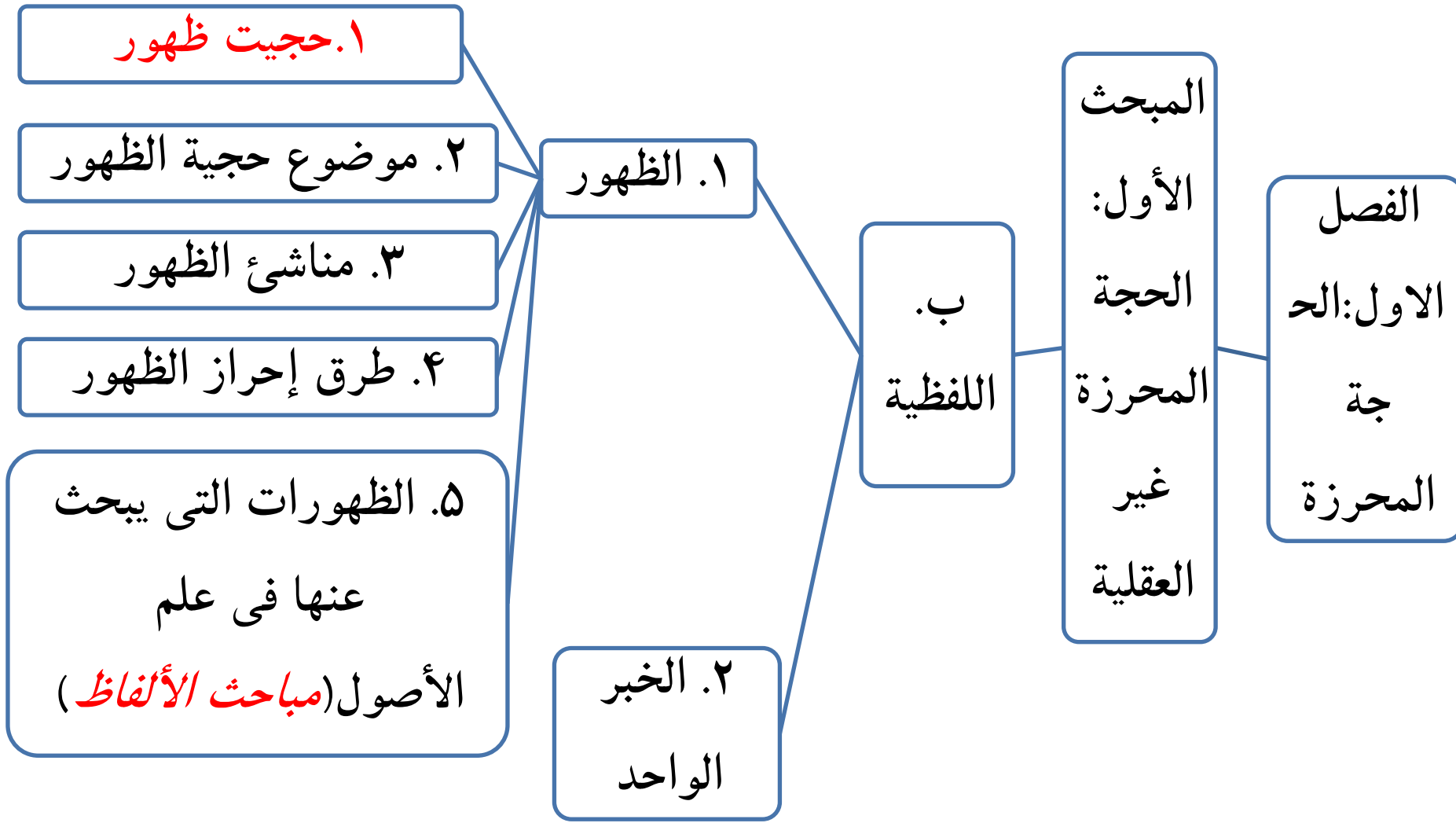
١١-٩-٩٣ شهرت / ظهور ٢٤

دراسات الأستاذ:
مهدي الهادي الطهراني

• يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (٢٤)

سیره منتشره

سیره عقلا

دلیل حجیت
ظهور

حجیت ظهور

- برای اثبات حجیت ظهور دو دلیل ذکر می شود:
- سیره متشرعه؛
- سیره عقلا.

حجیت ظهور

- مقصود از سیرة متشرعه، منش مسلمانان از آن جهت که مسلمان هستند، یعنی حیثیت مسلمان بودن آنها در این منش مؤثر بوده است.

حجیت ظهور

- گفته‌اند با مراجعه به تاریخ متشرعه، می‌بینیم فقها از زمان نزدیک به ائمه - علیهم السلام - یا حتی در زمان خود ائمه - علیهم السلام - ، تا کنون دأبشان بر این بوده‌است که به ظواهر کلمات ائمه یا ظواهر آیات قرآن اخذ و آن را معتبر تلقی می‌کرده‌اند.
- بنابراین ما یک سیره متصل به زمان معصوم ع داریم که در بین مسلمانان و مربوط به حیثیت مسلمانی آنها بوده است؛ چون در حوزه امور شرعی مثل کتاب و سنت از این سیرها استفاده می‌کردند.

حجیت ظهور

- همان طور که در بحث‌های گذشته گفتیم اگر در سیرة متشرعه اتصال به زمان معصوم ع را ثابت کنیم، دیگر احراز امضاء معصوم ع مئونه چندانی ندارد؛ زیرا اینکه در زمان معصوم ع مسلمانان دوران به این روش عمل می‌کرده‌اند و مسلمان بودن آنها منشأ این روش بوده‌است، معنایش این است که خود معصوم ع هم به نحوی از انحاء چنین روشی را در بین آنها ترویج کرده و باعث پیدایش چنین منشی شده است.

حجیت ظهور

- به تعبیر شهید صدر ره سیرة متشرعہ ای که متصل به زمان معصوم است، برهان انی بر امضای معصوم خواهد بود؛ یعنی خود وجود سیره دلیل است بر اینکه دیدگاه معصوم ع نیز همین بوده است که باعث شده است که چنین سیره ای در بین مسلمانان پیدا شود.

حجیت ظهور

- در مقابل ارتکاز مسلمانان که دیدگاه نظری است
- و این سیره متصل به زمان معصوم است؛ زیرا اگر در روزگار معصوم، فقها، روای، عمل به ظواهر نمی‌کردند. حتماً برای ما نقل می‌شد؛ چون مطلب غیر متعارفی محسوب می‌شد و به طور حتم برای ما گفته می‌شد که اصحاب به ظواهر عمل نمی‌کردند و روش دیگری برای کشف مراد معصوم یا کشف مراد شارع داشته‌اند.

حجیت ظہور

- نقد و بررسی دلیل اول
- این مطلب که راویان فقہا و عموم مسلمانان، اخذ به ظواہر می کردند، در آیات، روایات، کلمات معصومین اخذ به ظواہر می کردند، مسلم است؛ یعنی وقتی به مجموعه اسناد تاریخی و روایی و نیز نوشته‌ها در روزگاری که این روایات و آیات نازل شده اندف مراجعه می کنیم، واضح است که وقتی مثلاً یک آیه‌ای برایشان خوانده می شد همین معنایی را که ظاہر آیه بود می فهمیدند و معیار عملشان قرار می دادند؛ مثلاً اگر گفته می شد «لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مِنْ اسْتِطَاعِ اِلَيْهِ سَبِيلاً» مردم می فهمیدند که هر کسی می تواند، باید به حج برود یا اگر گفته می شد: «كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ» مردم می فهمیدند که روزه بر آنها واجب است..

حجیت ظهور

- همه اینها ظهور است. اگر از ائمه علیه السلام و پیغمبر - صلی الله علیه و آله و سلم - سؤال می کردند و آن ها جواب می دادند، همان جوابها هم مجموعه ای از ظواهر بودند و مردم به همین ظواهر نیز مردم عمل می کردند.
- برای مثال راوی می گوید: سَأَلْتُهُ عَنِ الْبَوْلِ يُصِيبُ الثَّوْبَ فَقَالَ اغْسِلْهُ مَرَّتَيْنِ. سائل می فهمید که این بول نجس است. وجوب شستن برای چیزی است که مشروط به طهارت است مثل صلوة. اینکه از امر به غسل نجاست را بفهمیم، مربوط به ظهورات است.

حجیت ظهور

- سؤال این است که آیا حیثیت مسلمانی این ها منشأ عمل به این ظواهر بود؛ یعنی چون مسلمان بودند به ظواهر عمل می کردند.
- به نظر می رسد سیره عقلا بر عمل به ظواهر است و مسلمانان هم به عنوان اینکه بخشی از عقلا هستند، به ظواهر اخذ می کردند در واقع اخذ به ظواهر روشی است که بین آدم ها برای تفهیم و تفهم وجود دارد.
- روش انسان برای انتقال مقاصد و یا دریافت مفاهیم از دیگران سخن گفتن است و بسیاری از این سخنان در حد ظاهر (نه نص) است. بنابراین نمی شود گفت که این سیره، سیره متشرعه است.

حجیت ظهور

- اشکال: اگر گفته شود در این بحث ما سیرة اصحاب یا فقها یا مسلمانانرا در یک امر شرعی (مراجعه به کتاب و سنت) بررسی می کنیم که این در حقیقت مربوط به شرع می شود نه مطلق عقلا. بلکه مربوط به مسلمانان است.

حجیت ظهور

- برای مثال وقتی می بینیم مثلاً مسلمانان با دم مختلف در ذبیحه (خون باقیمانده در ذبیحه)، مثل شیء پاک رفتار می کنند؛ یعنی از این خون مثل خون های نجس اجتناب نمی کنند، نتیجه می گیریم که سیره متشرعه بر طهارت دم متخلف در ذبیحه است. این طهارت و نجاستی که در اینجا مطرح است، عرفی و عقلایی نیست، بلکه شرعی و تعبدی است.

حجیت ظهور

- بنابراین چون این سیره در حوزه امور شرعی است، سیره متشرعه است در محل بحث هم می‌گوییم رفتار مسلمانان رفتار با ظواهر کتاب و سنت چنین است و کتاب و سنت یک امر شرعی است. بنابراین این سیره نیز، سیره متشرعه است.

حجیت ظهور

- جواب: درست است که مسلمانان در حوزه کتاب و سنت هم به ظواهر اخذ کردند، ولی ممکن است اخذشان حتی در حوزه کتاب و سنت هم نشأت گرفته از آن ارتکاز و سیره عقلائییشان است؛ یعنی آنها سخنان خداوند تبارک و تعالی را در قرآن یا سخنان پیغمبر و ائمه علیه السلام را، مثل سخنان سایر آدمها تلقی می کردند و چون بر اساس ارتکاز و سیره عقلائییشان به ظواهر کلمات سایر آدمها اخذ می کردند، در مواجهه با کلمات معصومین علیهم السلام هم بر اساس مقتضای همین ارتکاز و سیره رفتار می کردند.

حجیت ظهور

- ؛ مثلاً وقتی پیغمبر - صلی الله علیه و آله - می فرمود که خداوند چنین فرموده است و آیه ای قرآن را می خواند، عقلا می گویند این مثل آن است که فلان شخص عادی چنین چیزی گفته است کلام را بر ظاهرش حمل می کردند به این معنا که بنا را بر آن می گذاشتند که گویند همین ظاهر را اراده کرده است و همان ظاهر را اخذ میکردند. بنابراین در اینکه یک سیره متشرعه بما هم متشرعه بر حجیت ظواهر داشته باشیم، جای تردید وجود دارد.

حجيت ظهور

- . آل عمران، ٧٩.
- . بقره، ١٨٣.
- . عاملی، حرّ، محمد بن حسن، وسائل الشيعة، ٢٩ جلد، مؤسسه آل البيت عليهم السلام، قم - ايران، اول، ١٤٠٩ هـ ق

